

İlk ve Ortaokullarda Çalışan Öğretmenlerin İş Sağlığı ve Güvenliği Algısı: Erzurum İli Örneği

Abdullah KÖSE^{1*}, Ömer GÜNDOĞDU²

¹Iğdır Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İş Sağlığı ve Güvenliği Bölümü, Iğdır, Türkiye;
(*email:apokose2532@gmail.com)

²Atatürk Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Makine Mühendisliği Bölümü, Erzurum, Türkiye

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, toplumun şekillenmesinde büyük rol oynayan öğretmenlerin İş Sağlığı ve Güvenliği ile ilgili algılarını değerlendirmek ve bir durum tespiti yapmaktır. Bu amaçla öğretmenlerin İş Sağlığı ve Güvenliği konusunda bilgi düzeylerinin ve algılarının değerlendirilmesini sağlayan bir anket hazırlanmıştır. Anket, 2020-2021 Bahar yarıyılında Erzurum ili Palandöken ilçesinde ilk ve ortaokul düzeyindeki 15 eğitim kurumunda çalışan toplam 151 öğretmene uygulanmış ve sonuçlar SPSS-21 programında analiz edilmiştir. İş Sağlığı ve Güvenliği konusunda eğitim kurumunda görev yapan öğretmenlerin algı ve tutumlarının önceki yıllarda yapılan çalışmalarla karşılaştırıldığında pozitif yönde geliştiği görülmektedir. Araştırmanın sonucunda bu algıyı iyileşme yönünde birtakım öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İlkokul ve ortaokul, İş Sağlığı ve güvenliği, Öğretmen

Perception of Occupational Health and Safety of Teachers Working in Primary and Secondary Schools: The Case of Erzurum

Abdullah KÖSE, Ömer GÜNDOĞDU

ABSTRACT

The aim of this research is to evaluate the perceptions of teachers, who play a major role in shaping the society, about Occupational Health and Safety, and to determine the situation. For this purpose, a questionnaire was prepared to evaluate the knowledge levels and perceptions of teachers about Occupational Health and Safety. The questionnaire was applied to a total of 151 teachers working in 15 primary and secondary schools in Erzurum province Palandöken district in the 2020-2021 Spring semester, and the results were analyzed in the SPSS-21 program. It is seen that the perceptions and attitudes of the teachers working in the educational institution on Occupational Health and Safety have developed positively when compared with the studies conducted in previous years. As a result of the research, some suggestions have been developed to improve this perception.

Keywords: *Occupational health and safety, Primary and secondary school, Teacher*

GİRİŞ

İnsanın yetiştirilmesi görevini doğumdan başlayarak önce aile sonra okul üstlenmektedir [1]. Okul, öğrencilere eğitimciler aracılığıyla edinmeleri gereken tutum, davranış, bilgi ve becerilerin kazandırıldığı, düzenli ve disiplinli olmanın öğretmen ve öğrenciler tarafından karşılıklı olarak uygulandığı, eğitim ve öğretimin kapsamlı olarak yapıldığı topluluk olarak bilinmektedir [2].

Kaza; can ve mal kaybına neden olabilen, ansızın meydana gelen yaralanmalar olarak tanımlanmaktadır [3,4]. Kazalar, önlenebilir olaylardır. İhmal veya hatalı davranışlar sonucu meydana gelmekte ve ciddi sorunlara neden olabilmektedir [5]. Çocukların, evleri dışında ilk defa toplum hayatına girdikleri, zamanlarının çoğunu geçirdikleri, sosyalleştikleri, daha fazla fiziksel faaliyette buldukları yer olan okul ortamında kazaların görülme olasılığı oldukça fazladır [6].

Eğitim kurumları içinde ve yakın çevresinde öğrenciler farklı risklerle ve tehlikelerle karşı karşıya gelmektedirler. Bu durum istenmeyen kazalara sebep olmakta ve ciddi yaralanmalar ortaya çıkmaktadır hatta bazen ölümlerle sonuçlanabilmektedir. Her yıl ülkemizde okullarda yaşanan kazalar sonucunda birçok çocuk yaşamını yitirmektedir [7].

Yaşanan kazaların sonucunda; toplumda okullara güvenmeme, çocukların eğitim hayatının olumsuz yönde etkilenmesi ve bununla bağlantılı olarak eğitimde kalitesizleşmenin başlaması, daha sonraki yaşantısında çocukların çevreye güvensiz tutum sergilemeleri, buldukları ortamlarda sürekli olarak kendilerini güvende hissetmemelerine ve nihayetinde toplumdaki kopmalarına sebebiyet vermektedir [2].

Okullarda bulunan kişilerin büyük çoğunluğunu öğrencilerden sonra öğretmenler oluşturmaktadır [8]. Hem sayısal çokluk hem de geleceğimizin garantisi olan öğrencilerin üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulunca toplumsal her konuda ilk önce öğretmenlere yönelmek gerekir [9]. İş sağlığı ve güvenliği kültürünün oluşturulmasında, okulların daha güvenli hale gelmesinde öğretmenlerin rolü büyüktür [10]. Sınıf öğretmenlerinin iş sağlığı ve güvenliği bilgi düzeyinin değerlendirilmesi ile ilgili Taşdemir ve Gür, 2021 yılında yapmış oldukları çalışmada sınıf öğretmenlerinin iş sağlığı ve güvenliği bilgi düzeyini öz yeterlik algısı, kadrolu olup olmama gibi çalışma durumları, hizmet süreleri ve göreve başlangıçta iş sağlığı ve güvenliği eğitimi alma parametrelerine göre değerlendirmişlerdir. Bu çalışmada sınıf öğretmenlerinin iş sağlığı ve güvenliği bilgi düzeylerinin yüksek olduğu, hizmet süresine ve kadrolu çalışma durumlarına bağlı olarak öz yeterlik algılarının anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir [11].

Ders saatinde ve ara saatlerde öğrencinin sorumluluğu öğretmenlerde bulunmaktadır. Öğretmenler, öğrencilerle bir arada geçirmiş oldukları zamanlardan dolayı çocukların yaşamış oldukları kazalara en fazla tanık olan ve bu durumları en iyi gözlemleyen bireylerdir. Bu sebeple kaza anında yapılması gerekenleri en iyi öğretmenler bilmelidirler. Öğretmenler kaza yaşandığında yapılması gerekenlerin haricinde kazanın meydana gelmemesi amacıyla alınması gereken tedbirleri ve bu tedbirlerin öğrencilere aktarılmasını sağlamak yükümlülüğüne sahip olmalıdırlar. Ayrıca öğretmenler yaşanan kazalarda yaralılara ilk müdahalelerin doğru bir şekilde yapılması için ilkyardım konusunda da yeterli bilgiye sahip olmalıdır. Okul güvenliği ile öğretmenlerin yeterli donanıma sahip olması da bu konu hakkında önem arz etmektedir [10].

“Yapılan araştırmalardan 18-24 yaş aralığında bulunan gençlerin iş kazası yaşama olasılığının ortalamadan 1,4 kat daha fazla olduğu tespit edilmiştir.” [12]. Bu bilgi iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili eğitimlerin erken yaşlarda alınmasının önemini ortaya koymaktadır. İnsanların öğrenme süreçlerindeki en yoğun yaş aralığının 0-5 yaş aralığı olduğu ve bu dönemde edinilen bilgilerin daha kalıcı olduğu aktarılmaktadır. İş sağlığı ve güvenliğinin

temelini alınan iyi bir eğitim oluşturmaktadır. İş sağlığı ve güvenliği bilincinin bireylerin yaşamlarının tüm safhalarında yer alması için, bu konulara dair eğitimlerin erken yaşlarda verilmesi gerekmektedir. Çocuklar ilk dönemlerinden itibaren bu bilinç ile yetiştirilmelidir [13].

Çalışmanın konusu, güvenli ve sağlıklı eğitim ortamları oluşturabilmek için öncelikle öğretmenlerin iş sağlığı ve güvenliği konusunda algılarını değerlendirerek durum tespiti yapmak ve öğrencilerin iş sağlığı ve güvenliği konusunun yaşamlarının ilk dönemlerinden başlayarak kazanım olarak elde etmelerini sağlayacak aktiviteler hakkında veri toplamaktır.

Bu çalışmada; öğretmenlerin verdikleri derslerde öğrencilerinin iş sağlığı ve güvenliğini ilgilendiren paylaşımlarının yapılması ve bu konu hakkında daha bilinçli bireyler olmalarını sağlaması, görev yaptıkları kurumların gerekli önlemleri alıp almadıkları, çalışma ortamlarında karşılaşılabilecekleri iş kazası ve meslek hastalıkları konularında bilgi sahibi olup olmadıkları ölçülmektedir. Ayrıca okullarda var olan tehlikeli durum ve acil durum anlarında yapmaları gerekenler konusunda bilgi sahibi olup olmadıkları, “deprem, yangın ve ilk yardım tatbikatlarına katılıp katılmadıkları”, “acil durum planları”, “risk değerlendirmesi” hakkındaki bilgileri ile “iş sağlığı ve güvenliği temel eğitimleri, bilgilendirme eğitimleri alıp almadıkları”, “okullardaki çalışma ortamlarından ve şartlarından memnuniyetleri” ölçülmüştür. Bunlara ek olarak araştırmacı tarafından literatür doğrultusunda hazırlanan anket soruları kullanılmıştır. Toplanan veriler çeşitli istatistiksel testlerle analiz edilerek yorumlanmıştır.

MATERYAL VE METOT

Araştırmanın Deseni

Bu çalışma Öğretmenlerin İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG) algısını değerlendirmek amacıyla, tanımlayıcı türde yapılmıştır. Bu çalışmada; öğretmenlerin verdikleri derslerde öğrencilerinin iş sağlığı ve güvenliğini ilgilendiren paylaşımlarının yapılması ve bu konu hakkında daha bilinçli bireyler olmalarını sağlamasına katkı sunmak amacıyla mevcut durumun tespit edilmesine yönelik tanımlayıcı türde planlanmış ve uygulanmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın evreni Erzurum’da çalışan tüm öğretmenler, örnekleme ise Palandöken ilçesinde ilk ve ortaokul düzeyinde faaliyet gösteren eğitim kurumlarında çalışan öğretmenler oluşturmuştur. Anket 2020-2021 eğitim-öğretim yılında 1-31 Mart 2021 tarihleri arasında 15 eğitim kurumundan toplam 151 öğretmene uygulanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmayla ilgili anket hazırlığı ilgili literatür doğrultusunda oluşturulmuştur [14,15]. Araştırmacı tarafından literatür taranarak oluşturulan anketin ilk bölümünde öğretmenlerin demografik yapısı ve kıdemleri ile ilgili bilgilerini belirlemeye yarayan 7 soru sorulmuştur. İkinci bölümde öğretmenlerde iş güvenliği bilincini ölçmeyi amaçlayan 3’lü likert tipte 14 soru, üçüncü ve dördüncü bölümlerde ise öğretmenlerin iş kazaları ve meslek hastalığı kültürü ve çalışma memnuniyetini ölçmeyi amaçlayan toplam 6 soru sorulmuştur.

Verilerin Toplanma Süreci

Anket, gönüllülük esasına göre Millî Eğitim Bakanlığına (MEB) bağlı, Erzurum ili Palandöken ilçesinde bulunan ilk ve ortaokul kurumlarında görev yapan öğretmenlere uygulanmıştır. Araştırmacı öğretmenlerle yüz yüze iletişime geçerek, çalışmaya katılmayı kabul eden öğretmenlere anketleri uygulamıştır.

Verilerin Analizi

Veriler, anketlere verilen cevaplar SPSS 21 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmaya ilişkin frekans analizi yapılarak bulgular tablolara aktarılıp yorumlanmıştır.

Araştırmanın Etik İzinleri

Yapılan bu çalışmada araştırma etiği ilkeleri gözetilmiş olup gerekli etik kurul izinleri alınmıştır. Etik kurul izni kapsamında; (İğdır Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu), (16/06/2021), (2021/19) sayılı belge alınmıştır.

BULGULAR

Çalışanların cinsiyeti, yaşı, meslekteki iş tecrübeleri, çalışma süreleri gibi faktörler öğrencilere olan davranışları etkileyebilmektedir. Bu nedenle kişisel bilgileri sorgulanmaktadır. Öğretmenlere ait demografik özelliklerin dağılımı Tablo 1’de sunulmuştur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %52,3’ü 31-40 yaş aralığında, %53,6’sı kadın ve %82,1’i evlidir. Ayrıca öğretmenlerin %71,5’inin çocuğu bulunmakta ve çocuklarının %40,4’ü ilk veya ortaokul düzeyinde eğitim görmektedir. Çalışmaya katılan öğretmenlerin %62,6’sının mesleki deneyim süreleri 1-15 yıl arasındadır.

Tablo 1. Demografik Veriler

	N	%
Cinsiyetiniz nedir?		
Kadın	81	53,6
Erkek	70	46,4
Kaç yaşındasınız?		
20-30	29	19,2
31-40	79	52,3
41-50	33	21,9
51 ve üzeri	10	6,6
Medeni Durumunuz?		
Evli	124	82,1
Bekar	27	17,9
Çocuğunuz var ise sayısı:		
0 (yok)	43	28,5
1	24	15,9
2	57	37,7
3	24	15,9
4 ve üzeri	3	2,0
İlk veya ortaokul düzeyinde eğitim gören çocuğunuz var mı?		
Evet	61	40,4
Hayır	90	59,6
Eğitim sektöründe kaçınıcı yılınız?		
1-7 yıl	48	31,8
8-14 yıl	48	31,8
15-21 yıl	38	25,2
22-28 yıl	17	11,3
Günlük çalışma süresi		
4 Saat ve Altı	6	4,0
4-6 Saat	97	64,2
6 Ve Üzeri	48	31,8

Öğretmenlerin iş sağlığı ve güvenliği hakkındaki kültürleri ile bu alandaki uygulama bilgileri, öğrencilerin okul içerisindeki sağlık ve güvenlik şartlarını etkilemesi nedeniyle sorgulanmaktadır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %70,9'u iş sağlığı ve güvenliği hakkında bilgilendirildiği, %25,8'inin 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu hakkında bilgi sahibi olduğu saptanmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 37,7'si çalıştıkları eğitim kurumunda iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili uzman kişiler tarafından bilgilendirme toplantılarına katılmış olduğu, %54,3'ü öğrencileriyle iş sağlığı ve güvenliği konusunda kısmen bilgi paylaşımı yaptığı ve %49,8'inin Temel İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi aldığı tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %57'si çalıştığı kurumda karşılaşılabilecek tehlike ve tehlikelerden kaynaklanan riskler konusunda yeterli önlemlerin alındığını, %55'i ise çalıştığı kurumda risk değerlendirmesinin yapıldığını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin %98'i eğitim kurumlarında iş sağlığı ve güvenliğine dikkat edilmesinin eğitim bilincindeki verimliliği ve kaliteyi arttıracığı, %49,0'u "Öğrencilere iş sağlığı ve güvenliğini anlatan bilgilerin verilmesi ve gerekli uygulamaların yapılmasının bu konudaki bilincin artırılmasında yeterli olacağını ifade etmektedir.

6331 İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'na göre okullarda risk değerlendirmesi ve acil durum planlarının yapılması zorunludur. Tablo 2'de görüldüğü üzere öğretmenlerin %54,3'ünün acil durum planları ve risk değerlendirmesi hakkında kısmen bilgiye sahip olduğu, %74,8'sinin ise acil çıkış kapıları ve merdivenlerinin yerlerini bildikleri tespit edilmiştir. Öğretmenlerin %60,9'unun çalıştıkları kurumlarda iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili uyarı levhalarının olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %46,9'u deprem tatbikatına, %36,1'i yangın tatbikatına ve %17,0'si ise İlk Yardım Tatbikatına katılmıştır.

Tablo 2. Öğretmenlerdeki İş Güvenliği Bilinci

	N	%
Eğitim hayatınız boyunca iş sağlığı ve güvenliği hakkında bilgilendirildiniz mi?		
Evet	107	70,9
Kısmen	37	24,5
Hayır	7	4,6
İş sağlığı ve güvenliği kanunu hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?		
Evet	37	24,5
Kısmen	103	68,2
Hayır	11	7,3
Çalıştığınız eğitim kurumunda uzman kişiler tarafından iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili bilgilendirme toplantıları yapıldı mı?		
Evet	57	37,7
Kısmen	51	33,8
Hayır	43	28,5
İş sağlığı ve güvenliği konuları ile ilgili öğrencilerinizle bilgi paylaşımı yapıyor musunuz?		
Evet	54	35,8
Kısmen	82	54,3
Hayır	15	9,9
Aşağıda ismi yazılı olan konularla ilgili almış olduğunuz eğitim ya da eğitimler var mı?		
Temel İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi	123	49,8
Hijyen Eğitimi	35	14,1
Temel İlk Yardım Eğitimi	89	36,1

Çalıştığınız kurumda karşılaşılabilecek tehlike ve tehlikelerden kaynaklanan riskler konusunda yeterli önlemler alınıyor mu?		
Evet	86	57,0
Kısmen	62	41,1
Hayır	3	2,0
Çalıştığınız eğitim kurumunda risk değerlendirmesi yapılmış mıdır?		
Evet	80	53,0
Kısmen	6	4,0
Bilmiyorum	65	43,0
Eğitim kurumlarında iş sağlığı ve güvenliğine dikkat edilmesi, eğitim bilincindeki verimliliği ve kaliteyi artırır mı?		
Evet	148	98,0
Hayır	3	2,0
Öğrencilere iş sağlığı ve güvenliğini anlatan bilgilerin verilmesi ve gerekli uygulamaların yapılması bu konudaki bilincin artırılmasında yeterli midir?		
Evet	61	40,4
Kısmen	74	49,0
Hayır	16	10,6
Acil durum planları ve risk değerlendirmesi hakkında yeterli bilgiye sahip misiniz?		
Evet	44	29,1
Kısmen	82	54,3
Hayır	25	16,6
Acil durumlarla karşılaştığınızda, acil çıkış kapılarının ve merdivenlerinin yerleri hakkında bilginiz var mı?		
Evet	113	74,8
Kısmen	34	22,5
Hayır	4	2,6
Çalıştığınız eğitim kurumunda iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili uyarı levhaları var mı?		
Evet	92	60,9
Kısmen	47	31,1
Hayır	12	7,9
İsmi yazılı olan konularla ilgili katılmış olduğunuz tatbikatlar var mı?		
Yangın Tatbikatı	98	36,1
Deprem Tatbikatı	127	46,9
İlkyardım Tatbikatı	46	17,0

İş kazaları ve meslek hastalıkları hakkında öğretmenlerin sahip oldukları bilgiler, kendilerinin ve öğrencilerinin sağlığını etkileyebilmektedir. Öğretmenler iş sağlığı ve güvenliği kültürünün temellerini okul sıralarında başlayarak atmaya katkı sunmaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin bu konulardaki bilgi ve tutumları sorgulanmaktadır. Mesleğini isteyerek ve severek yapan öğretmenlerin, öğrenciler üzerindeki etkisi ve öğrencilerin dersi anlama durumunu pozitif yönde etkileyeceğinden çalışan memnuniyeti sorgulanmaktadır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %85,4'ünün işe giriş sağlık raporu olduğu, % 56,3'ünün çalıştıkları eğitim kurumunda karşılaşılabilecekleri iş kazası ve meslek hastalıkları hakkında kısmen bilgi sahibi olduğu, % 54,3'ünün bir iş kazasıyla karşılaştıklarında kanuni haklarını kısmen bildikleri, %53'ünün oluşabilecek meslek hastalıkları durumunda sahip olduğu hakları kısmen bildiği tespit edilmiştir (Tablo 3).

Araştırmaya katılan öğretmenlerden %84,1'i çalıştığı kurumdan memnun, % 60,9' u ise çalıştığı kurumun iş sağlığı ve güvenliği koşullarından memnundur (Tablo 3). Öğretmenlerin

büyük çoğunluğunun çalışmakta oldukları eğitim kurumundan memnun olduğu ve bunun da istedik olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Çalışanlarda iş kazaları ve meslek hastalığı kültürü ve çalışma memnuniyeti

	N	%
İşe Giriş Sağlık Raporunuz Var Mı?		
Var	129	85,4
Yok	22	14,6
Çalıştığınız Eğitim Kurumunda Karşılaşacağınız İş Kazası ve Meslek Hastalıklarını Biliyor Musunuz?		
Evet	50	33,1
Kısmen	85	56,3
Hayır	16	10,6
Çalıştığınız Eğitim Kurumunda Herhangi Bir İş Kazasıyla Karşılaşırsanız Kanuni Haklarınızı Biliyor Musunuz?		
Evet	32	21,2
Kısmen	82	54,3
Hayır	37	24,5
Çalıştığınız Eğitim Kurumunda Oluşabilecek Meslek Hastalıkları Durumunda Sahip Olduğunuz Hakları Biliyor Musunuz?		
Evet	28	18,5
Kısmen	80	53,0
Hayır	43	28,5
Çalışmakta Bulduğunuz Eğitim Kurumundan ve Çalışma Şartlarınızdan Memnun Musunuz?		
Memnunum.	127	84,1
Memnun Değilim.	10	6,6
Kararsızım.	14	9,3
Okulunuzdaki İş Sağlığı ve Güvenliği Koşullarından Memnun Musunuz?		
Evet	92	60,9
Kısmen	49	32,5
Hayır	10	6,6

Araştırmaya katılan öğretmenlerin İSG konusundaki bilgi düzeyleri ve tutumlarının demografik değişkenlere göre dağılımı Tablo 4 de verilmiştir. Buna göre İSG konusunda öğrenciler ile bilgi paylaşımı, Kurumda risk değerlendirmesi, İSG'ye dikkat etmek ve kalite ilişkisi, Acil durum kapılarını bilme durumu, Kurumda uyarı levhalarının bulunma durumu, İş kazası kanunu hakkında bilgi durumu ve Kurumun İSG şartlarından memnuniyetin kadın ve erkekler arasında farklılık gösterdiği ve aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Ayrıca İş yerinde bilgilendirme toplantısı yapılma durumu, İSG konusunda öğrenciler ile bilgi paylaşımı gibi durumların yaş değişkenine göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Öğretmenlerin Öğrencilere İSG konusunda verilen eğitimin İSG bilincine katkısı sağlayıp sağlamadığına yönelik görüşleri çalışma yıllarına göre istatistiksel olarak anlamlı derecede farklıdır. Kurumda risk değerlendirmesinin yapılıp yapılmadığı, İSG'ye dikkat etmenin verilen eğitim kalitesine katkısına yönelik görüşleri günlük çalışma süresine göre istatistiksel olarak anlamlı derecede farklıdır. Belirtilen durumlar dışında Öğretmenlerin İSG konusundaki bilgi düzeyleri ve tutumlarının demografik değişkenlere göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Tablo 4. Öğretmenlerin İSG konusundaki bilgi düzeyleri ve tutumlarının demografik değişkenlere göre dağılımı

		Cinsiyet		X ²	P
		Kadın	Erkek		
İSG konusunda öğrenciler ile bilgi paylaşımı	Evet	30 %55,6	24 %44,4	11,976	0,003
	Kısmen	37 %45,1	45 %54,9		
	Hayır	14 %93,3	1 %6,7		
Kurumda risk değerlendirmesi	Evet	33 %41,3	47 %58,8	9,065	0,003
	Kısmen	5 %83,3	1 %16,7		
	Bilmiyorum	43 %66,2	22 %33,8		
İSG'ye dikkat etmek ve kalite ilişkisi	Evet	81 %54,7	67 %45,3	3,542	,097
	Hayır	0 %0,0	3 %100,0		
Acil durum kapılarını bilme durumu	Evet	54 %47,8	59 %52,2	4,364	0,037
	Kısmen	25 %73,5	9 %26,5		
	Hayır	2 %50,0	2 %50,0		
Kurumda uyarı levhalarının bulunma durumu	Evet	39 %42,4	53 %57,6	12,074	0,002
	Kısmen	33 %70,2	14 %29,8		
	Hayır	9 %75,0	3 %25,0		
İş kazası kanunu hakkında bilgi durumu	Evet	13 %40,6	19 %59,4		
	Hayır	42 %51,2	40 %48,8		
	Kısmen	26 %70,3	11 %29,7		
Kurumun İSG şartlarından memnuniyet	Evet	42 %45,7	50 %54,3		
	Kısmen	32 %65,3	17 %34,7		
	Hayır	7 %70,0	3 %30,0		

Yaş

		20-30 Yaş	31-40 Yaş	41-50 Yaş	51 Yaş Ve Üzeri		
İş yerinde bilgilendirme toplantısı yapılma durumu	Evet	5	35	14	3	13,551	0,035
		%8,8	%61,4	%24,6	%5,3		
	Kısmen	12	22	12	5		
		%23,5	%43,1	%23,5	%9,8		
	Hayır	12	22	7	2		
		%27,9	%51,2	%16,3	%4,7		
İSG konusunda öğrenciler ile bilgi paylaşımı	Evet	6	38	7	3	18,663	0,005
		%11,1	%70,4	%13,0	%5,6		
	Kısmen	16	35	24	7		
		%19,5	%42,7	%29,3	%8,5		
	Hayır	7	6	2	0		
		%46,7	%40,0	%13,3	%0,0		
		Çalışma yılı					
		1-7 Yıl	8-14 Yıl	15-21 Yıl	22-28 Yıl		
Öğrencilere İSG konusunda verilen eğitimin İSG bilincine katkısı?	Evet	24	18	17	2	12,631	0,049
		%39,3	%29,5	%27,9	%3,3		
	Kısmen	17	28	17	12		
		%23,0	%37,8	%23,0	%16,2		
	Hayır	7	2	4	3		
		%43,8	%12,5	%25,0	%18,8		
		Günlük çalışma süresi					
		6 saat					
		4 Saat4-6 Saatve Altı arası Üzeri					
Kurumda risk değerlendirmesi	Evet	0	47	33		16,065	0,003
		%0,0	%58,8	%41,3			
	Kısmen	0	5	1			
		%0,0	%83,3	%16,7			
	Bilmiyorum	6	45	14			
		%9,2	%69,2	%21,5			
İSG'ye dikkat etmek ve kalite ilişkisi	Evet	5	97	46		7,418	0,025
		%3,4	%65,5	%31,1			
	Hayır	1	0	2			
		%33,3	%0,0	%66,7			

TARTIŞMA ve SONUÇ

İlk ve ortaokul kurumlarında iş sağlığı ve güvenliği kavramı daha üst eğitim kademelerinin temelini oluşturacağı için önem arz etmektedir. İş sağlığı güvenliği eğitim ve uygulamalarının erken yaşlarda ve eğitim hayatının başlarında verilmesi, toplumsal farkındalığı ve bilinci artıracığı için iş kazaları ve meslek hastalıklarının görülme sıklığını azaltacaktır. Bu bilincin ve farkındalığın artırılması konusunda öğretmenlerin misyonu oldukça önemlidir. 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun 2012 yılında çıkarılması ile kamu veya özel bütün iş yerlerinde uygulanmaya başlanıp günümüze gelinceye kadar kısmen farkındalığın oluştuğu

gözlemlenmektedir. İlk ve ortaokul kurumlarında eğitim önemli olduğundan, öğretmenlerin iş sağlığı ve güvenliği konusundaki bilgi, tutum ve gayretleriyle okullar daha güvenli, sağlıklı ortamlara dönüşecek ve yetişen yeni nesil ile iş sağlığı ve güvenliğinin öneminin sağlam temelleri atılıp olumlu tutumlar geliştirilecektir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğunu kadın, 31-40 yaş aralığında, evli ve meslekte 1-15 yıl arasında çalışanlar oluşturmaktadır. Örneklem özellikleri farklı illerde yapılan çalışmalarla benzerlik göstermektedir [15].

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğunun çocuğu vardır, yaklaşık yarısının da ilkokul çağında öğrenim gören çocuğu vardır. Okullarda çalışan öğretmenlerin ebeveyn olmaları ve aynı kademede okuyan öğrencilerinin olması okul güvenliğine olan tutumlarını etkileyebileceğini düşündürmüştü fakat yapılan ki kare analizinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Buna karşın İSG konusunda öğrenciler ile bilgi paylaşımı yapma, kurumda risk değerlendirmesinin yapılıp yapılmadığı, acil durum kapılarının yerlerini bilme, kurumda uyarı levhalarının bulunması, İş kazası kanunu hakkında bilgi sahibi olma durumlarının cinsiyete göre değiştiği tespit edilmiştir. Bu durum istendik değildir. Demografik değişkenlere göre anlamlı farklılıkların olması bireylerin konu ile ilgili tercih ve tutumlarının etkili olduğunu göstermektedir. İş sağlığı ve güvenliği gibi hayati öneme sahip olan bir konuda tercih ve tutumlardan ziyade yaptırımların olması gerekmektedir. İSG'ye dikkat etmenin eğitimin kalitesine etkisine yönelik görüşler ve kurumun İSG şartlarından memnuniyet düzeylerinin kadın ve erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu anlamlı farklılık da düşündürücüdür çünkü kurumun İSG hakkındaki donanımı cinsiyetten bağımsızdır. Kurumun İSG şartlarının yeterli ya da yetersiz olarak değerlendirilmesi veya memnuniyet düzeyinin kadın ve erkekler arasında farklı olması beklentilerin farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Eğitim kurumlarında çalışanların İSG konusunda daha yoğun eğitimlere tabi tutulması ve yapılan bilgilendirmelerin artırılmasına gereksinim olduğunu düşündürmüştür.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %70,9'u iş sağlığı ve güvenliği hakkında bilgilendirildiği, %25,8'inin 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu hakkında bilgi sahibi olduğu, %37,7'si çalıştıkları eğitim kurumunda iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili uzman kişiler tarafından bilgilendirme toplantılarına katıldığı, %54,3'ü öğrencileriyle iş sağlığı ve güvenliği konusunda kısmen bilgi paylaşımı yaptığı ve %49,8'inin Temel İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi aldığını ifade etmişlerdir. Araştırmanın bu sonuçları Gümüş B'nin 2016 yılında yapmış olduğu benzer çalışmayla zıtlık göstermektedir [14]. Buda bize aradan geçen yıllarda iş sağlığı ve güvenliği kültürünün okullarda yer edindiğini ve bu konudaki farkındalığın az da olsa arttığını göstermektedir. Buna karşın is yerinde bilgilendirme toplantısı yapılmı durumu, İSG konusunda öğrenciler ile bilgi paylaşımı yapma durumunun yaş değişkenine göre farklılık gösterdiği, öğretmenlerin öğrencilere İSG konusunda verilen eğitimin İSG bilincine katkı sağlayıp sağlamadığına yönelik görüşlerinin ise çalışma yıllarına göre istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Araştırmanın bu bulgusu İSG kanununun on yıllık bir geçmişinin olmasından, yaşı daha büyük ve çalışma yılı daha çok olan öğretmenlerin İSG konusundaki bilgi düzeylerinin ve konuyu sahiplenme düzeylerinin farklı olmasından kaynaklanabileceğini düşündürmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %57'si çalıştığı kurumda karşılaşılabilecek tehlike ve tehlikelerden kaynaklanan riskler konusunda yeterli önlemlerin alındığını %55'i ise çalıştığı kurumda risk değerlendirmesinin yapıldığını ifade etmişlerdir. Bu bulguların, konunun ehemmiyeti göz önünde bulundurulduğunda yeterli olmadığını düşündürmektedir. Eğitim kurumlarında çalışanların büyük çoğunluğunun riskler ve alınan önlemler konusunda bilgi düzeyleri daha yüksek olmalı ve konuya eleştirel yaklaşımları, pozitif veya negatif değerlendirme yapmaları okullarda İSG kültürünün oluşmasında ve gelişmesinde ivme sağlayacaktır.

Okullarda İş Sağlığı ve Güvenliği kültürünün oluşturulması; kazaların önlenmesi ve buna yönelik gerekli önlemlerin alınabilmesi açısından gereklidir.

Çalışma hayatında "İş Sağlığı ve Güvenliğine" önem verilmesinin ve eğitimlerin uygulanmasının; personelin iş sağlığı ve güvenliğine yönelik algısını arttırdığı, farkındalık sağladığı, iş kazaları ve meslek hastalıklarının insidansını azalttığı ve bu konuda iş birliğinin sağlanmasını olumlu anlamda etkilediği gerçeği yadsınamaz. İş sağlığı ve güvenliği bilincinin kültürel bir olgu ve yasal bir gereklilik olarak benimsetilmesi gerekmektedir. Bu amaçla atılması gereken ilk adım, iş sağlığı ve güvenliği eğitiminin çocukluktan itibaren vermeye başlanmasıdır. Konumuz gereği Erzurum ili Palandöken ilçesinde faaliyet gösteren ilk ve ortaokul kurumlarında görev yapan öğretmenlerin iş sağlığı ve güvenliği algısına yönelik araştırmada şu sonuçlar elde edilmiştir:

Öğretmenlerin çoğu "İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu" hakkında bilgi sahibi olmakla birlikte İSG'nin önemi üzerinde durulması gerektiğini düşünmekte, ilkökul müfredatında konuyla alakalı eğitimlerin yer almasının gerekliliğini vurgulamaktadırlar.

Okullarda İSG'nin önemli olduğu; bu bağlamda tehlike ve risklerin oluşmaması için önlemlerin alınması son derece önem arz etmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğunun bunun farkında olduğu görülmektedir.

İSG, insanların bedensel bütünlüklerinin bozulmaması, yaşamlarını kaybetmemeleri veya ekonomik olarak topluma fazladan bir yük oluşturmamaları için ciddiyetle ele alınması gereken yaşamsal bir konudur. İSG konusunda eğitim kurumunda görev yapan çalışanların algı ve tutumlarının önceki yıllarda yapılan çalışmalarla karşılaştırıldığında pozitif yönde geliştiği görülmektedir.

Çalışma sonucu ulaşılan bilgiler değerlendirildiğinde şu önerilerin yapılması gerektiği kanaatine varılmıştır:

Bütün okul personellerine, öğrenci ve öğrenci velilerine İSG konusunda periyodik olarak eğitim verilmesi sağlanabilir.

"4857 Sayılı İş Kanunu ve 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun" tüm çalışanlar tarafından öğrenilmesi ve uygulanması sağlanarak denetlemeler daha sık yapılabilir.

Ülkemizin geleceği olan öğrencilerin, İSG kültürü edinmeleri amacıyla eğitim hayatlarının her döneminde müfredat kapsamında bağımsız bir İSG dersi alması sağlanmalı ve bu dersleri verecek her kademede İSG öğretmenleri olmalıdır. Bu şekilde gelecekte ülkemizde yaşanma ihtimali olan iş kazaları ve meslek hastalıklarının azalması ve yok olması beklenebilir. İSG ve okullar ile ilgili alan yazın çok az olduğundan birçok yeni çalışma yapılabilir.

Mali Destek: Bu çalışma herhangi bir finansal kurum/ sektörden hibe almamıştır.

KAYNAKLAR

[1] A. Barhan, "İlköğretim Okullarında Öğrenci Güvenliğinin Sağlanması," Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2001.

[2] B. Çiftçi, "Türkiye'de Toplumsal Kültürün İş Güvenliği Kültürüne Etkisi," Çalışma İlişkileri Dergisi, vol. 7, no. 2, pp. 13-40, 2016.

[3] M. E. Özay, A. Yazıcı, and U. Rüştü, "A Survey on Safety Culture: Fire Fighters," International Journal of Advances in Engineering and Pure Sciences, vol. 33, no. 1, pp. 83-89, 2021.

[4] H. Özcebe, "Çocuk ve kazalar, III," Ulusal Ana Çocuk Sağlığı Kongresi, vol. 22, no. 24, pp. 154-9, 2005.

- [5] O. Uzdil and A. Güllüoğlu, "Türkiye İnşaat Sektöründe 2016 ve 2017 Yıllarında Meydana Gelen İş Kazalarının İstatistiksel Olarak Karşılaştırılması," *International Journal of Advances in Engineering and Pure Sciences*, vol. 32, no. 2, pp. 137-144, 2020.
- [6] D. Akçay and A. Yıldırımlar, "Çocukların Okul Ortamında Kaza Geçirme ve Güvenlik Tedbirlerine Yönelik Ebeveyn Davranışlarının İncelenmesi," *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, vol. 11, no. 1, pp. 48-55, 2018.
- [7] İ. Yıldırım, A. Durdağı, and M. Çiftçi, "Ortaokul Müdürlerine Göre Okul Güvenliğine Yönelik Tehditler ve Çözüm Önerileri," *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, vol. 20, no. 2, pp. 135-156, 2018.
- [8] R. J. Guerin, M. D. Toland, A. H. Okun, L. Rojas-Guyler, D. S. Baker, and A. L. Bernard, "Using a modified theory of planned behavior to examine teachers' intention to implement a work safety and health curriculum," *Journal of school health*, vol. 89, no. 7, pp. 549-559, 2019.
- [9] E. Yılmaz, "21. Yüzyıl Becerileri Kapsamında Dönüşen Okul Paradigması," *Eğitim Bilimlerinden Yansımalar*, p. 5.
- [10] Ö. Ayvaz, Y. Tümerdem, S. Özel, E. Önal, and A. Erdoğan, "Ortaöğretim öğrencilerinde kazalar," presented at the 8. Halk Sağlığı Günleri Bildiri Özetleri Kitabı, 2003.
- [11] C. Taşdemir and G. Bahri, "Sınıf Öğretmenlerinin İş Sağlığı ve Güvenliği Öz Yeterliği (İğdır İli Örneği)," *International Journal of Advances in Engineering and Pure Sciences*, vol. 33, no. 3, pp. 467-477, 2021.
- [12] Sosyal Güvenlik Kurumu. <https://www.sgk.gov.tr/Content/Post/7b0b48c6-ceba-472b-8011-c4a9b3125133/Is-Kazasi-2022-07-21-09-56-51> (accessed 2019).
- [13] M. Başesgioğlu, "Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Yayını," *İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi*, vol. 5, 26, 2005.
- [14] B. Gümüş, "Okullarda İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulamaları ve Öğretmenlerin Bu Konudaki Bilgi Düzeylerinin İrdelenmesi," *Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, 2016.
- [15] Ç. Türkoğlu and B. Balkan, "Öğretmenlerin İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin Bilgi Düzeylerinin İncelenmesine Yönelik Bir Alan Araştırması," *Kırklareli Üniversitesi Mühendislik ve Fen Bilimleri Dergisi*, vol. 6, no. 2, pp. 216-237, 2020.